

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานับว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายนานับการ เป็นสิ่งที่ชีวิตมนุษย์จะต้องเผชิญอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ในระบบการศึกษาที่มีแบบแผนหรือไม่มีแบบแผน การศึกษาทำให้มนุษย์เกิดการ เรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่ความ เจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นความ เจริญทางด้านจิตใจหรือทางด้านวัตถุ ฉะนั้นการศึกษาจึงมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับ ชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เป็นเสมือนเส้นใยสองเส้นพันรวมกัน เป็นเกลียวแน่นสนิท ต่างก็เอื้ออำนวยประโยชน์และมีผลกระทบต่อกันตลอดมา เพราะการศึกษาเป็น เครื่องมือและกระบวนการ ต่อเนื่องอย่างหนึ่งซึ่งช่วยให้มนุษย์มีความ เจริญงอกงาม สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สุนน อมรวิวัฒน์ 2527: 3) ดังนั้นการศึกษาจึงมีความสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้จากการลงทุนและการได้รับความคาดหวังอย่างสูงจากประเทศและประชาชนให้ ทำหน้าที่ เป็นหลักประกันความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพของชีวิตและสังคม ทั้งในด้านส่วนบุคคลและในด้านความก้าวหน้าของประเทศโดยส่วนรวม (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2527: 1)

จากคำแถลงนโยบายที่ว่า รัฐบาลมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษาทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ (คณะอนุกรรมการฝ่ายรณรงค์และปฏิบัติการส่งเสริมวัฒนธรรมและวินัยแห่งชาติ 2528: 14) จะเห็นว่ารัฐได้ให้ความสำคัญของการศึกษาไม่น้อยไปกว่าด้านอื่น ๆ และในช่วง 20 ปีที่ผ่านมารัฐได้ทุ่ม เททางด้านงบประมาณและการระดมทรัพยากรจากต่างประเทศมาลงทุน ในด้านการศึกษา หากเปรียบเทียบกับการลงทุนในสาขาอื่น ๆ การจัดสรรเงินทุนในการ ศึกษาจะได้รับการจัดอันดับความสำคัญอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนมีความ เป็นอยู่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขจัดความไม่รู้ ความขาดแคลน และทำให้พัฒนาคุณภาพของชีวิตและ สังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2527: 19)

การศึกษาในประเทศไทยแบ่งออกเป็นหลายระดับ และมีหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบ เกี่ยวข้องอยู่หลายหน่วยงาน ถึงแม้ว่าจะเป็น เช่นนั้นแต่ทุกฝ่ายก็มีจุดมุ่งหมายปลายทาง เดียวกันคือ ต้องการให้ประชาชนของประเทศมีคุณภาพ สำหรับการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่ง เป็นการศึกษา เบื้องต้นที่ประชาชนทั่วทั้งประเทศจะต้องได้รับจากรัฐแบบให้เปล่า เพราะ เป็น การศึกษาภาคบังคับและเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานในการที่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน หรือ เพื่อ ที่จะมุ่งไปสู่การศึกษาในระดับอื่น ๆ ต่อไป อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาระดับประถมเป็นก้าวแรก หรือ เป็นก้าวสุดท้ายของการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับประชาชน นับว่าการศึกษาในระดับนี้ มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบพยายามปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษา ระดับประถมให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพของประเทศ

หลักสูตรประถมศึกษาที่ใช้ในปัจจุบันคือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 หลักสูตรนี้ทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางด้านการจัดการศึกษาหลายประการ ซึ่งแตกต่างไป จากหลักสูตร เดิม เป็นอย่างมาก เช่น ในเรื่องของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการ เรียนของนักเรียน บทบาทของครู ครูจึงจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ นักเรียน เกิดการ เรียนรู้ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรต้องการ นอกจากนี้การจัดเนื้อหาวิชาที่จัดในรูปแบบใหม่คือ จัด เป็นกลุ่มประสบการณ์นำเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์กันมาจัดให้อยู่ในกลุ่มประสบการณ์เดียวกัน ในลักษณะบูรณาการไม่แยกเนื้อหา เป็นรายวิชา อย่างแต่ก่อน จากการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 นี้ ทุกฝ่ายต่างก็มุ่งหวังว่า จะทำให้การจัดการศึกษาของประเทศเป็นไปในทางที่ดีขึ้น การเรียนการสอนของนักเรียนและ ครูมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถพัฒนาชีวิตและสังคมที่ตนอยู่ให้ดีขึ้น ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐานให้คงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ ประกอบอาชีพตามควรแก่ วัยและความสามารถได้ ดำรงตน เป็นพล เมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข (บันลือ พฤษะวัน 2524: 29) แต่ปรากฏผลที่ได้รับยังไม่เป็นที่ พอใจไม่สามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรวางไว้เท่าที่ควร ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลาย ประการ เช่น ผู้สอน ตัวนักเรียน ผู้ปกครอง สภาพแวดล้อม งบประมาณ การนิเทศ และติดตามผล เป็นต้น ซึ่งทางคณะปฏิบัติงานโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน ของครูประถมศึกษา ได้ศึกษาและรวบรวมปัญหาจาก เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการนำ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ไปใช้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตรแม่บทมีความสลับซับซ้อนทำให้ยากต่อการ เข้าใจและการนำไปใช้ปฏิบัติ การจัดส่ง เอกสารประกอบหลักสูตรล่าช้า และมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการ

2. ขาดการสนับสนุนและความไม่เข้าใจของผู้บริหารไม่ว่าจะเป็น เรื่องของการจัด การเรียนการสอน การให้ความช่วยเหลือบริการ การวัดและประเมินผล

3. ครูผู้สอนขาดความพร้อมที่จะใช้หลักสูตรทั้งยังไม่สามารถขอคำแนะนำจากผู้อื่นได้ ขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดความรู้ความ เข้าใจ ขาดการ วางแผนและการ เตรียมการสอน ไม่สามารถดัดแปลงหรือยืดหยุ่นการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนได้อย่างเหมาะสม ขาดทักษะและความรู้ในการผลิตสื่อและการนำเสนอไปใช้ นอกจากนี้ครู ยังมีภารกิจด้านอื่นมากนอกเหนือจากการสอนทำให้ไม่สามารถ เตรียมการสอนได้ทุกครั้ง

4. ขาดความ เสมอภาคทั้งในด้านของนักเรียนและครู ซึ่งอยู่ในท้องถิ่นห่างไกล จึงขาดโอกาสที่จะ เพิ่มพูนประสิทธิภาพในการ เรียนการสอน

5. ขาดการนิเทศและติดตามผลที่ต่อเนื่อง เพราะเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบด้านนี้มี จำนวนน้อยและมีภารกิจหลายด้าน

6. ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ อัตราการ ตกซ้ำชั้นและการลาออกกลางคันอยู่ในอัตราสูง (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษา แห่งชาติ ม.ป.ป.: 4 - 6)

นอกจากนี้พบว่าพฤติกรรมการสอนของครูในแต่ละภาคไม่แตกต่างกัน ครูและนักเรียน เน้นการพูดโดยใช้เวลาครึ่งหนึ่งของเวลาเรียนทั้งหมด (สมพงษ์ พละสุรย์ 2524: 35) และ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังยึดตัวครูเป็นศูนย์กลาง นักเรียนขาดการฝึกฝน เรื่องการ ทำงานเป็นกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการ เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษา แห่งชาติ 2527: 19)

นอกจากสภาพปัญหาดังกล่าวแล้วยังมีอีกส่วนหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามไปได้ก็คือ การ สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีชีวิตที่สงบสุขและเป็นสมาชิก ที่ดีของชุมชนและประเทศชาติ ฉะนั้นครูจึงต้องปลูกฝังอบรมสั่งสอนให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่ดี หรือมีคุณธรรมนั่นเอง แต่ผลปรากฏว่าครูปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรต้องการให้กับ นักเรียนน้อยเกินไป (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ 2527: 36) การ

อบรมบ่มนิสัย เพื่อสร้างลักษณะที่ดีให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจของหลายฝ่าย และครูยังไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาลักษณะนิสัยของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป.: 4 - 6)

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันสรุปได้ว่าทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทางด้านคุณสมบัติที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526: 14) ซึ่งตรงกับการประเมินผลการดำเนินงานในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 5 พบว่า การจัดการศึกษามีปัญหาในด้านคุณภาพอยู่มากในระดับประถมศึกษา วิธีการและกระบวนการเรียนการสอนยังไม่สอดคล้องกับหลักสูตร ทำให้ไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีอัตราการตกซ้ำชั้นสูง การจัดกิจกรรมการสอนยังเป็นทางวิชาการมากกว่าการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งการอบรมบ่มนิสัยทำให้ผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (วิวัฒน์ 2528: 40)

นักเรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทางตามที่หลักสูตรวางไว้หรือไม่ก็อยู่ที่ครูผู้สอน เป็นสำคัญ เพราะครูเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง เป็นผู้ถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ให้กับนักเรียนเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ดังนั้นครูจึงมีอิทธิพลต่อนักเรียนเป็นอย่างมาก ซึ่ง อภิญา แก้วชื่น (2529: 57) ได้กล่าวว่า คุณภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษาทางด้านผลสัมฤทธิ์ยังอยู่ในระดับต่ำ ส่วนหนึ่งที่สำคัญเกิดจากผู้บริหารและครูผู้ปฏิบัติการสอน และจากการสรุปการสัมภาษณ์ ดร. กมล สุตประเสริฐ ของ วิจิตร ยั่งยืน (2528: 17) ว่า การจัดการประถมศึกษาล้มเหลว เพราะมาจากครูซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความสามารถในด้านการสอน การไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางการสอน การไม่เข้าใจหลักสูตร จุดมุ่งหมาย การใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนการสอน

สาเหตุสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้ผลยังไม่เป็นที่น่าพอใจมาจากครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง มีโรงเรียนในสังกัด 31,250 โรงเรียน นักเรียน 6,419,214 คน ครูผู้สอน 335,215 คน และผู้บริหาร 35,151 คน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528: 10) จึงได้พยายามหาทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เรื่อยมา เพื่อให้การประถมศึกษาที่มีคุณภาพสมดังความมุ่งหมายของหลักสูตร ถ้าต้องการให้การศึกษาที่มีคุณภาพก็

จำเป็นจะต้องเอาคนที่มีความเหมาะสมมาเป็นครู คนที่มีความเหมาะสมไม่ใช่เพียงเป็นผู้มีความรู้ดีเท่านั้น จะต้องรวมทั้งมีความประพฤติดีอีกด้วย หมายถึงมีการปฏิบัติแล้วและมีผลของการปฏิบัติปรากฏเป็น ขบวนการต่อเนื่องกันไป (ก่องแก้ว เจริญอักษร 2527: 41) ถ้าเอาคนคุณภาพที่ไม่ดีไปอยู่กับเด็ก อันตรายจะมากขึ้นจนไม่สามารถแก้ไขได้ เด็กจะกลายเป็นเด็กที่น่าเศร้าน่าสมเพช เวทนาที่สุด (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2529: 13) และถ้านักเรียนได้ครูที่ขาดจริยธรรม มาเป็นผู้สอนนับว่าเป็นความตกอับทางปัญญาของนักเรียนอย่างหนึ่ง เพราะนอกจากจะละเลย การสอนแล้วยังว่ากล่าวเด็กอย่างไร้ความเข้าใจ ครูต้องมีความสำนึกแห่งความเป็นครู มีความเสียสละ รับผิดชอบต่อสังคมและมีจิตใจปรารถนาที่จะเห็นเด็ก เป็นผู้ที่มีความรู้ดี และมีวิญญูณแห่งความรักเด็กเป็นพื้นฐาน (ชาญวิทย์ โวการ 2528: 10) ครูจึงนับว่ามีความ สำคัญมากจนมีผู้กล่าวว่า ครูคือกัลยาณมิตรที่ถูกเลือกสรรให้เป็นตัวแทนของสังคมมาประจำอยู่ใน สถานศึกษา เป็นผู้คอยส่งเสริมประสานสัมพันธ์กิจกรรมทางการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างมี ระบบมีประสิทธิภาพและประหยัด ครูจึงต้องทำตนให้มีค่าควรแก่การ เป็นกัลยาณมิตรที่จะอำนวย ประโยชน์ทางวิชาการและจริยธรรมแก่นุชน และประชาชนทุกคนในสังคมให้มีโลกทัศน์อันกว้าง (สันต์ ธรรมบำรุง 2526: 20) เมื่อเป็นเช่นนี้ครูจึงจำเป็นจะต้อง เข้าใจความมุ่งหมายของ หลักสูตรให้ตรงกัน และรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการจัดการ เรียนการสอน (บันลือ พฤษะวัน 2528: 9)

ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดทำโครงการปรับปรุง ประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาชั้น จัดดำเนินการฝึกอบรมแก่ครูประถมศึกษา ในสังกัดไม่ว่าจะเป็นครูสายผู้สอนหรือสายผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำโครงการ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการประถมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. สร้างชุดฝึกอบรมและสื่อโสตทัศนที่ใช้ในการฝึกอบรมและ เครื่องมือที่ใช้ในการ ประเมินผลการฝึกอบรม
3. จัดการฝึกอบรมครูประถมศึกษา
4. สร้าง เกณฑ์ประเมินประสิทธิภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินงานตามโครงการ คือ

1. ครูใช้พฤติกรรมการสอนหลายวิธีเหมาะกับเนื้อหาวิชาและวัยของเด็ก
2. อัตราการตกซ้ำชั้นและการออกกลางคันของนักเรียนลดลง
3. สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นทุกกลุ่มประสบการณ์
4. ได้รูปแบบใหม่ในการจัดฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ

(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527: 3 - 5)

การฝึกอบรมครั้งนี้เป็นการฝึกอบรมแบบระบบทางไกล ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นหลัก และมีสื่อเสริมต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบ สื่อหลักที่ใช้คือหนังสือชุดฝึกอบรมด้วยตนเองจำนวน 20 เล่ม สื่อเสริมได้แก่ ภาพทัศน ภาพเคลื่อนไหว แผ่นโปร่งใส เป็นต้น การฝึกอบรมแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงที่ 1 ใช้เวลาฝึกอบรม 3 วัน ช่วงที่ 2 เป็นการทดลองปฏิบัติที่โรงเรียน และช่วงที่ 3 ใช้เวลาการฝึกอบรม 2 วัน เป็นการนำผลการทดลองปฏิบัติที่โรงเรียนมาอภิปราย พร้อมทั้งปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 และจากการฝึกอบรมนักร้อง 6 ภาคภูมิศาสตร์ก็ได้้นำผลการฝึกอบรมในครั้งนั้นมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อที่จะนำไปใช้ฝึกอบรมครูประถมศึกษาทั่วประเทศ โครงการนี้จัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษา เมื่อได้ดำเนินการไปแล้วก็สมควรที่จะมีการประเมินว่าสิ่งที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ตรงตามที่มุ่งหมายไว้หรือไม่ ฉะนั้นการประเมินจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญมาก เพราะจะเป็นการประเมินค่าหรือการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน โดยอาศัยข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยวิธีการสอบถาม การทดสอบ การสังเกตและวิธีการต่าง ๆ แล้ววิเคราะห์เพื่อตัดสินใจว่าการดำเนินงานมีคุณค่าหรือบรรลุวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานนั้นมากน้อยเพียงใด (ประชุม รอดประเสริฐ 2529: 72) และผลจากการประเมินจะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป (บวร ประพฤติดี 2520: 42) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารให้ดียิ่งขึ้น (นิศา ชูโต 2527: 9) ดังนั้นผู้วิจัยและคณะรวม 6 คน ซึ่งเป็นนิสิตปริญญาโทภาควิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงสนใจที่จะประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา โดยแบ่งตามเขตการศึกษาและกระจายตามภาคภูมิศาสตร์ 6 ภาค

ผู้วิจัยสนใจที่จะประเมินการฝึกอบรมตามโครงการ เฉพาะในเขตการศึกษา 5 ซึ่งประกอบด้วยจังหวัด ราชบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และสมุทรสงคราม เนื่องจากเขตการศึกษานี้ เป็นเขตการศึกษาเดียวที่ครอบคลุมพื้นที่ในภาคตะวันตก เป็นส่วนใหญ่ และประสบกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนมิใช่น้อย ดังจะเห็นได้จากการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติตั้งแต่ปีงบประมาณ 2524 เป็นต้นมา พบว่าส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาค้นคว้ากันคือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดประสบการณ์ในการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ทำให้กระบวนการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ครูยังใช้วิธีสอนแบบเก่า ขาดการเอาใจใส่ในการสอน ขาดครูสอนเฉพาะวิชาทำให้ไม่สามารถสอนได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ สอนไม่ครบตามเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนหรือคู่มือครู สื่อการเรียนการสอนมีจำนวนไม่เพียงพอ ครูไม่สนใจจัดทำหรือจัดหาสื่อ ขาดทักษะในการใช้ผลิตและรักษาสื่อ การขาดเรียนและอัตราการตกซ้ำชั้นอยู่ในอัตราสูง และจากรายงานการวิจัยของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี (อ้างถึงใน รติพร สุภีรัตน์ 2526 : 27) ก็พบว่า อัตราการซ้ำชั้นของนักเรียนในสังกัดสูงกว่าอัตราเฉลี่ยการซ้ำชั้นของประเทศทุกปีตั้งแต่ปีการศึกษา 2523 เป็นต้นมา โดยเฉพาะปีการศึกษา 2526 มีอัตราการตกซ้ำชั้นสูงสุดถึงร้อยละ 11.11 ซึ่งจัดอยู่ในอันดับที่ตกซ้ำชั้นมากเป็นที่ 7 ของประเทศ ในขณะที่อัตราเฉลี่ยการตกซ้ำชั้นของประเทศมีอัตราร้อยละ 6.93 และจากการวิจัยของ สุนทร ไคลมี (2528 : 446) พบว่า การนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี ด้านพัฒนาคุณลักษณะส่วนตัวของครูที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประสิทธิภาพของการทำงานอย่างมีความสุขนั้นมีการจัดทำน้อย

จากสาเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้มีผลกระทบต่อคุณภาพของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และในการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้น ป. 6 ระดับประเทศ ประจำปีการศึกษา 2528 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529 : 16) ปรากฏว่า ในเขตการศึกษา 5 คะแนนเฉลี่ยร้อยละของกลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ของทุกจังหวัดอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ คือมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 และในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีเพียง 2 จังหวัดเท่านั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับที่น่าพอใจ

การเรียนรู้ของนักเรียนจะประสบผลสำเร็จ เมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนไปแล้ว การเรียนรู้ของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้ดีถ้านักเรียนมีความรู้สึกว่าคุณเองประสบผลสำเร็จในการกระทำสิ่งนั้น ๆ เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของตนเอง มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน ทำให้พอใจในการเรียนและแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ฉะนั้นครูควรแสดงพฤติกรรมที่เป็น การเสริมแรงเพื่อให้กำลังใจแก่นักเรียนในการกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ อีก การเสริมแรงจะ ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเป็นคนช่างซักถาม ช่างคิด และกล้าแสดงความคิดเห็น (มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ม.ป.ป.: 38) การเสริมแรงเป็นสิ่งที่ครูสามารถกระทำได้ในห้องเรียน ระหว่างดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนหรือแม้แต่นอกห้องเรียนก็สามารถทำได้ นอกจากนี้ การเสริมแรงยังสามารถควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปตามที่พึงประสงค์ได้อีกด้วย . การเสริมแรงมีทั้งการเสริมแรงทางบวกและการเสริมแรงทางลบ แต่การเสริมแรงทางบวก ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในห้องเรียน ซึ่งครูสามารถทำได้หลายวิธี เช่น ใช้คำพูดชมเชย ให้นักเรียนทราบความสำเร็จในการทำกิจการต่าง ๆ ให้ความเอาใจใส่ ให้การยอมรับ ให้ สิทธิพิเศษบางประการ ให้รางวัลซึ่งอาจเป็นสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือให้ดาว (วิชัย ดิสสระ, สมบูรณ์ อัสชสวัสดิ์ และชูชีพ อ่อนโคกสูง 2519: 62) การเสริมรแรงนับว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการให้การเสริมแรงทางบวกจะได้ผลดีกว่าการเสริมแรงทางลบ (สุจริต เพียรชอบ และคณะ 2523: 1)

การเสริมแรงจำเป็นมากสำหรับนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนในวัยประถมศึกษา แต่ บางครั้งครูอาจลืมนึกถึงหรือมองข้ามไป เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ที่เรียน และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527: 30) พบว่าครูผู้สอนขาด การเสริมแรงนักเรียนด้วยการชมเชยและการให้กำลังใจ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเพิ่มเติม เรื่อง การเสริมแรงทางบวกของครูในขณะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนภายหลังการฝึกอบรมตาม โครงการ การเสริมแรงนี้ เป็น เนื้อหาส่วนหนึ่งในหนังสือชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เล่มที่ 4 เรื่อง ความสุขที่สัมผัสได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528: 24-28)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียน การสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 5

2. เพื่อประเมินพฤติกรรมในการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 5 ภายหลังจากฝึกอบรม

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเสริมแรงทางบวกของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 5 ภายหลังจากฝึกอบรม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 5 ปีการศึกษา 2529 ในเรื่องต่อไปนี้

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมด้านการเตรียมการ การดำเนินการฝึกอบรม และผลของการฝึกอบรม
2. การประเมินการนำความรู้ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้ภายหลังจากฝึกอบรม 4 เดือน โดยเฉพาะด้านปริมาณการจัดกิจกรรม
3. การประเมินคุณธรรมของครูประถมศึกษาภายหลังจากฝึกอบรม 4 เดือน
4. การศึกษาพฤติกรรมของครูประถมศึกษาภายหลังจากฝึกอบรม 5 เดือน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและคุณธรรมของครู
5. การสังเกตพฤติกรรมการเสริมแรงทางบวกของครูในขณะดำเนินการเรียนการสอน ภายหลังจากฝึกอบรม 5 เดือน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูประถมศึกษาในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ประเมินตามหลักฐานและพฤติกรรมที่สังเกตได้
2. การแสดงพฤติกรรมและการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนและด้านคุณธรรม ภายหลังจากฝึกอบรมของตัวอย่างประชากรเป็นไปตามสภาพที่เป็นจริง แม้ว่าผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตพฤติกรรมอย่างมีส่วนร่วม ตลอดระยะเวลา 4 เดือน
3. การสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี และทดลองฝึกการสังเกตการเสริมแรงทางบวก จึงถือว่าการสังเกตของผู้วิจัยเป็นไปอย่างแม่นยำและถูกต้อง

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ

การประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน
ของครูประถมศึกษา หมายถึง

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูประถมศึกษา
2. การประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน
3. การประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการฝึกอบรม
ทางไกลแก่ครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน
379,374 คน ในปีการศึกษา 2529 โดยจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นคุณธรรม ทักษะและความรู้
และใช้สื่อประสม ได้แก่ ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (Video Tape)
สไลด์หรือภาพเคลื่อนไหว และแผ่นโปร่งใส ประกอบการฝึกอบรม

กระบวนการฝึกอบรม หมายถึง ทุกขั้นตอนของการฝึกอบรมตั้งแต่การเตรียมการ
การดำเนินการ และผลของการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม หมายถึง ครูใหญ่ และครูทุกคนในโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2529 ในเขตการศึกษา 5

พฤติกรรมของครูประถมศึกษา หมายถึง การกระทำของครูประถมศึกษาที่แสดงออก
มาสามารถสังเกตเห็นได้ ในขณะที่รับการฝึกอบรมและขณะปฏิบัติการสอนภายในโรงเรียน

พฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู หมายถึง การกระทำอันดีงามของครูที่แสดงออกต่อ
นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งการปฏิบัติภารกิจด้านการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยกำหนด
ไว้ 12 ประการ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความอดทนอดกลั้น ความขยันหมั่นเพียรใฝ่รู้
ใฝ่เรียน ความเมตตากรุณาและเสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริตยุติธรรม ความประหยัด ความมี
เหตุผล ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความเชื่อมั่นในตนเองกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง
ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พฤติกรรมดังกล่าว
วัดได้จากการตอบแบบวัดคุณธรรมของครู การสัมภาษณ์นักเรียนและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
ของผู้วิจัย

พฤติกรรมด้านการจัดการ เรียนการสอนของครู หมายถึง การกระทำของครูที่ แสดงออกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมสนับสนุนการเรียน การสอน ซึ่งวัดได้จากการใช้แบบสังเกต การตอบแบบสอบถามของครู การสัมภาษณ์นักเรียน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย

ความพึงพอใจของครู หมายถึง ความรู้สึกของครูในด้านดีต่อการฝึกอบรมที่ได้จาก การตอบแบบสอบถาม เชิงประมาณค่า

ผู้ดำเนินการฝึกอบรม หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในการฝึกอบรมครูประถมศึกษาตาม โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา โดยทำหน้าที่จัดกิจกรรม ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

การเสริมแรงทางบวก หมายถึง การที่นักเรียนได้รับสิ่งที่พอใจหรือตัวเสริมแรง จากครู อาจเป็นคำพูด การแสดงท่าทางหรือการให้รางวัล ภายหลังจากที่นักเรียนได้แสดง พฤติกรรมตามที่ครูต้องการ โดยใช้ตัวเสริมแรง 6 ชนิด คือ การให้สิ่งของเป็นรางวัล การให้อาหารหรือสิ่งที่เสพได้ การใช้แรงเสริมทางสังคม การใช้หลักของพรีแม็ค การใช้ เบี้ยอรรถกร และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ ผลสำเร็จของการฝึกอบรมตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 5 และสามารถนำผลของการประเมินเป็นแนวทางในการวางแผนและปรับปรุง การจัดโครงการการฝึกอบรมครูประถมศึกษาให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป
2. ผู้บริหารในระดับจังหวัดและอำเภอ ในเขตการศึกษา 5 สามารถนำผลของ การประเมินไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของครูและการจัดการศึกษา
3. ผู้บริหารและครูสามารถนำผลของการประเมินไปใช้เป็นแนวทางในการนิเทศ และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน
4. สำหรับผู้ที่สนใจ เกี่ยวกับการประเมินการฝึกอบรมและการเสริมแรงทางบวกของ ครูประถมศึกษา ได้ศึกษาและ เป็นแนวทางในการวิจัย